

Egy könyvet nem kigondol, hanem meglát

Tompa Andrea íróval, színikritikus-sal találkozhatott február elején a nagyváradi közönség. A Posticum kulturális központban megtartott irodalmi esten Lovassy-Cseh Tamás dramaturg beszélgetett a szerzővel. Sok minderről szó esett: az írás mibenlétéről, az irodalom szerepéről, a színikritikák feladatáról, a regényhősök megformálódásáról-megszületéséről.

Az íráság nem pusztán megélhetés vagy karriervágy. Ennél sokkal többről van szó. Egyebek mellett az egyik legjobb eszköz a közös történetek elmesélésére. Tompa Andrea elmondta: ha úgy vesszük, egyszerre korán és későn kezdett írni, hiszen már kiskamaszként publikált, majd jött a színikritikusi korszaka, aztán ismét az irodalom felé fordult, regényeket írt (*A hóhér háza; Fejtől s lábtól; Omerta; Haza*), ám időnként mostanság is ír színikritikákat, ez „játékszer”, amit nem tett le teljesen. Ez utóbbival kapcsolatban kifejtette: átfogalmazódott a színikritikákkal szembeni elvárás. Míg a nyugatos író-nemzedék a kritikát is irodalmi műnek tekintette, manapság már inkább jól megírt, szakszerű elemzésekről van szó.

Hogy miként tud hatni az irodalom a kortárs érzékenységek megnyitásban? Az irodalom képes közel vinni sok mindenhez, emberi sorsokon keresztül képet kialakítani arról, mi történt egy emberrel adott térben, adott

korszakban. Mindez nem a múlt cselekményeinek pontos, precíz leírása. „Író vagyok, aki a jelent formálja.” S összekapcsolódik a jelennel egy-egy múltbéli dokumentum, múltbéli történet. A történész másképpen olvassa ki a történeteket a különféle forrásokból.

Jó olyan műveket létrehozni, amik hozzájárulnak ahhoz, hogy jobb életet éljünk, magyarázta az író. Jobb, ha nagyon nagy feladatot ad magának a szerző, mert egy nagy vállalás mindig sokkal izgalmasabb, mint egy közepes. A családtörténetekkel kapcsolatban Tompa Andrea elmondta: minden családban vannak elhallgatások, fájdalom-

mak, traumák. Az író számára fontos a személyes izgalom, érdeklődés egy-egy téma iránt, mint például a sebészet vagy a rózsanemesítés és a kommunizmus kapcsolata. Egyszer csak fojtogató hiányérzet fogja el: hogy a csudában van az, hogy erről nem tud semmit? És ez a hiányérzet sarkallja tovább, hogy még jobban belemerüljön egy témába. A fikció be tudja tölteni azt a teret, ahol nincsenek történelmi források. A hiány sokszor felmutatja a traumát. A képzelet belép oda, ahová a történész nem. Például egy ember lelkivilágába. Irodalom és történelem nem versenytársai egymásnak. Máshogy közelítenek a múlthoz.

Ezután a regényhősökre, az olvasó hősigényére terelődött a szó. Egy regény sok figurát elbír, és a szereplőknek is el kell bírniuk a történéseket. A hősöknek valamiféle teherbíró képességük, belső tartásuk kell hogy legyen.

Lényeges, kiben hogyan testesül meg egy bizonyos korszak. Átlagos emberről írni érdekes. Hozzá az olvasó is jobban tud kapcsolódni. Átlagemberekről írni a XX. század találmánya. Érdekes lett a mindennapiság, mesélte Tompa Andrea. Egy intézmény története pedig sok hatalmi viszonyt, rengeteg bonyolult kapcsolatot tükröz (az egyház intézménye, egy egyetem története stb.) Az irodalom inkább a kicsi történeteket tudja átfogni. Nem lehet mindent belátni, a történelmi összefüggések nem ismerhetők meg teljes egészében.

Tompa Andrea beszélt arról, miszerint íróként van mersze dolgozni a fikciókkal – ezek a regény támasztékai. Egy regény írásakor mindig a szövegben benne lenni a legjobb. „Nem tudom, az íráson kívül mozgat-e még valami annyira, hogy rendesen végigvigyem. Egy könyvet nem kigondolok, hanem meglátok. A regény akkor

születik meg, amikor elháríthatatlanná válik, hogy megírjam. Van olyan könyvem, amin látszik a kutatómunka, van, amin nem.” A *Hazánál* például az emigráció szociológiájába merült bele. Ez utóbbi mű nehéz olvasmány lehet annak, aki inkább a történet haladását szereti. Az író minden alkotás esetében kockáztat, új utakra megy.

A regények nyelvezetéről Tompa Andrea elmondta: finoman alakul ki az, hogy egy-egy szereplő miként beszél, hogyan, milyen stílusban szólal meg. Figyelembe kell venni a karakter mentális igényeit. „Addig gyötröm a papírt, amíg elkezd történni valami.”

Lassú keresés ez. Tompa Andrea olyan író, aki szeret úgymond feladatot adni az olvasónak, hogy ez utóbbi mindig aktív maradjon, eltöprengjen a dolgokon. Egyébiránt a fiktív figurák szabadok. Az irodalom nem működik, ha minden kiszámítható.

Az est vége felé Tompa Andrea felolvasott egy részletet új, idén tavasszal megjelenő regényéből, amelynek címe: *Sokszor nem halunk meg*. Az irodalmi alkotás – mely egy örökbefogadási történet is, és van váradi vonatkozása a regénynek – főhőse egy színésznő.

Tóth Hajnal